

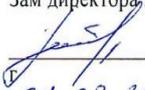
МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство образования Республики Тыва

Администрация Каа-Хемского района

МБОУ СОШ № 2 им. С.К. Тока, с. Сарыг-Сеп Каа-Хемского района Республики Тыва

СОГЛАСОВАНО
Зам директора по УВР

 Самчид-оол Х.С.

31.08.2023

УТВЕРЖЕНО
директор

Приказ № 1/32
от "01" "09" 2023

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Родной (тувинский) язык»

для обучающихся 1 – 4 классов

с.Сарыг-Сеп

Тайылбыр бижик

Өөрөдилгениң ажилчын программазын 2008 чылда чылда үнген А.К. Ойдан-оолдун, Э.Д.Ондарның,Н.Ч. Дамбаның тыва дыл 1-4 класстарга күрүне стандартыг программазынга даянып тургускан. Ук программаны эге класс башкылары 2006 чылда үнген А.К. Ойдан-оолдун, К.О. Монгуштун «Бижик өөрөдилгезиниң кичээлдери» деп методиктиг сумелерге дүүштүр немелде материалдарны кирип тургаш эде тургускан.

1. Эге класстарга тыва дылды ооредиринин кол сорулгалары:
2. Уругларны медреселдиг шын номчуур, бижири болгаш чугаалааарынга ооредири.
3. Оларга торээн дыл талазы- биле эге билиглерни бээри.
4. Уругларыны ном ажыглаарынга чанчыктырар болгаш оларнын дылга сонургалын, номчулга болгаш бижилге - биле холбаштыр бойдушту, ниитилелдин амыдыралын хайгаараарынга ундезилээш, оореникчилерни материалистиг узел – бодал – биле чепсеглээри.
5. Уругларны мораль болгаш эстетика талазы – биле кижизидери.
6. Ооренип турар чуулдерни сайгарып, болуктеп, деннеп, туннеп билиринге, оларнын иштинден кол болгаш чугула чуулдерни тып, тайылбырлаарынга оореникчилерни таныштырары.

Эртемниң туружу

Ниитизи-биле 1-ги класска ужуглел эртеми неделяда 2 шак, а чылда 66 шак кылдыр бердинген. 2-ги класска тыва дыл неделяда - 3 шак, 3-ку класска тыва дыл неделяда 3 шак, 4 класска тыва дыл неделяда 2 шак.

Эртемнин допчузу

1-ги класс

Белеткел уези

Уругларның школага келген баштайгы хүннеринден эгелээш-ле улусчу педагогиканың кижизидилгеге салдарлыг аргаларынга даянып алгаш, чараш аажы-чаңга, найыралдыг болурунга, хүндүлээчел биче-сеткилдиг, ажылгыр болурунга, бойдууска болгаш ниитиниң өнчү-хөренгизинге камныг болурун кижизидип чаңчыктырар.

Парта азы стол артынга шын олуары. Бижилге, номчулга үезинде бодун шын алдынары, демир-үжүктү шын тудары, кыдыраашты салыры, кичээл үезинде башкыны эки дыңнаары. Бо негелделерни хүннүң-не кичээл санында чорудуп тургаш, уругларны чаңчыктырар. Белеткел үезиниң бир кол сорулгазы уругларны үннер болгаш үжүктөр-биле таныштырып, номчуп өөрениринге белеткээр. Ынчангаш:

а) ном-биле таныжар;

б) оон чуруктары, схемаларын ажыглап тургаш ажыл чорудар;

в) үннүң анализ-синтезтиг методун ажыглавышаан, бижикке өөрөдиринге белеткел ажылдары; «домак», «сөс», «слог», «үн» деп терминнер-биле таныжылга, сөстү дыңнап, адап тургаш, ында кирген ажык болгаш ажык эвес үннерни ылгап билиринге чаңчыктырар.

Үжүглел үези

Уругларны шын номчуурунга өөрөдири - башкының эң харыысалгалыг ажылы.

Үжүглел үезинден эгелеп-ле, үннүг анализ-синтезтиг методту ажыглап тургаш, номчуурунга өөрөдир үннүң анализин кылырда чугаадан домакты, домактан сөстү, сөстен слогтарны, слогтардан үннерни, үннерден чаңгыс херек үннү адап, дыңнап тургаш, ылгадып үндүрер.

Үннүң синтезин кылырда, чаңгыс үннү өске үннерге кожар, үннерден слог, слогтардан сөс, сөстөрдөн домак тургузуп өөрөдир.

Үннүң анализ-синтезин чорудуп тургаш, кол-ла чүве - уругларны шын дыңнап бижириинге чаңчыктырары. Оларның чугаалап, бижири, номчууру оон дыка хамаарылгалыг. Номчулга үезинде сөстөрни шын адап, номчаан чүүлүнүң утказын медресеп билиринче угланган ажылды чорудар.

Үжүктөр бижий берген үеде уруглар-биле бижилгениң белеткелин шын чорудары чугула. Баштай үжүктөрнин кол-кол элементилерлерин бижип өөредир:
/JJ — ~ O...

Үжүктөрни тода болгаш номчутгунгур кылдыр бижидип чаңчыктырар. Сөстү бижиириниң мурнунда ооң утказын тодарадып, ында каш үн, үжүк барын сайгарып, орфографияның дүрүмнери-биле харылзаштырар. Парламал болгаш бижимел сөстөрни домактарны дүжүрүп бижири. Бижиириниң темпизин чоорту дүргедедип, кыдыраажын арыг-силиг эдилеп, кызыл шыйыг-биле аңгылаан шөлдү сагыыры

Үжүглел соондагы үе

Үжүглел соондагы үеде бижилгеге чорудар ажылдар:

1. Үжүглел үезинде билип алган билиглерин быжыглап, системажыдары.
2. Үннер болгаш үжүктөрниң ылгалы. Ажык болгаш ажык эвес үннер.
3. Үн илеретпес үжүктөр. Алфавит-биле практиктиг таныжылга.
4. Сөс, домак, чугааның чүден тургустунары.
5. Сөстү слог аайы-биле көжүрери.
6. Бижиириниң темпизин чоорту дүргедедип, бижимел, парламал сөстөрни, домактарны, улуг болгаш биче үжүктөрниң кезектерин барымдаалап шын бижири.
7. Адаары болгаш бижири карышкак эвес сөстөрни, домактарны башкы адап бээрге бижири. Домак эгезинге, улуг үжүк бижири, сөөлүнге улуг сек салырынга чаңчыктырары. Кижиниң ат, фамилиязын, адазының адын шын бижииринге мергежилгелер чорудар.

Номчулганың чаңчылдарын ханыладыр болгаш быжыглап, слогтап-даа, слогтаашкын чокка-даа шын адап номчуп өөредир. Сөзүглелде абзацтарны эскерип билири болгаш абзац бүрүзүнүң утказын чугаалап билиринге чаңчыктырар. Номчаан чүүлүнүң утказын дүүштүр айтырыгларга харыылаары, сөзүглел иштинден тып номчууру. Диалогтарны, сөзүглелдерни аянныг кылдыр рольдап номчууру.

Сюжеттиг чуруктарга сөзүглелди тургузары.

Номчулганың темпизин чоорту дүргедедириниң аргаларын башкы ажыглаар, чыл төнчүзүндө 1 минутада 25-45 хире сөс номчуурун чедип алыр.

2-ги класс

№	Темалар	Шагы
1	Катаптаашкын. Домак, сос, ун, ужук.	4
2	Үннер болгаш ужуктер. Ажык, ажыке эвес үннер болгаш ужуктер.	40
3	Сос.	32
4	Домак болгаш харылзаалыг чугаа.	19
5	Чыл дургузунда ооренгенин катаптаары	7
	Шупту:	102 ш

3-ку класс.

КАТАПТААШКЫН. Үннер болгаш ужуктер (бо темага хамаарышкан ажылдарны ооредилге чылынын дургузунда чорудар). Ажык болгаш ажык эвес үннер, оларны ужуктер-биле демдеглээри. Состун дазылын тодарадыры. Торел состер тывары. Состерни кожурери.

Состернин слог болгаш ун-ужук анализи, состерни хажыдыышкын чок, ужуктер кагбайн, ужуктер солувайн, бижип чанчыгарынга оон ужур-дузазы.

Дакпырлап бижиир ажык эвес үннер.

Дулей (куштуг болгаш кошкак), ыткыр кошкак ажык эвес үннерни шын бижири.

Ъ (кадыг демдек) хереглээри.

Домак. Домактын чугула кежигуннери.

СОСТУН ТУРГУЗУУ. Состун уткалыг кезектеринин дугайында ниити билиг: дазыл, чогаадылга болгаш оскертилге кожумактары.

Дазыл, чангыс дазылдыг состер. Оскертилге кожумаа.
Тургузуу бодуун состернин оскертилге кожумактарын тып билири.
Чогаадылга кожумаа. Бодуун тургузуглуг состернин чогаадылга кожумактарын тып билири.
Состерге чогаадылга болгаш оскертилге кожумактарынын дес-дараалашкаа.
Сос иштинге тт, нн, кк деп дакпырлаан уннернин ужуктерин бижири.
Тып, тик, ток, тырт, теп, тут деп состерни болгаш оларнын уткалыг хевирлерин шын бижири.
ЛЕКСИКА. Состун лексиктиг утказын тодарадыры. Кожурген болгаш хой уткалыг состер тывары. Оларны чугаага шын ажыглап билири.
ЧУГАА КЕЗЕКТЕРИ. Чугаа кезектери-биле ниити таныжылга: чуве ады, демдек ады, кылыг созу, ат орну, наречие, сан ады, эвилелдер, эдеринчилер, артынчылар.
ЧУВЕ АДЫ. Чуве ады, оон утказы, айтырыглары. Чуве адынын саннарга оскерлири (чангыстын саны, хойнун саны). Хойнун санынын кожумактарын шын бижири.
Чангыстын санында чуве аттарын падежтерге оскертири, падежтерин ылгап билири.
Утка талазы-биле чоок болгаш удурланышкак чуве аттары.
Бодалды шын чиге илередирде чоок уткалыг чуве аттарындан эн тааржырын шилип билири.
ДЕМДЕК АДЫ. Демдек ады, оон утказы, айтырыглары. Демдек аттарын чуве аттары-биле ажыглаары. Утка талазы-биле чоок болгаш удурланышкак демдек аттары. Бодалды шын болгаш чиге илередир демдек адын шилип билири.
ЭДЕРИНЧИЛЕР. Эдеринчилернин дугайында ниити билиг. Эн хереглеттингир эдеренчилерни (дээш, дег, дугайында, -биле, ышкаш, башка) практика кырынга ажыглап билири.
КЫЛЫГ СОЗУ. Кылыг созу, оон айтырыглары. Кылыг созунун уелерге оскерлири (амгы уе, эрткен уе, келир уе). Болбас кылдынын илередир кылыг состери.
ДОМАК. СОС КАТТЫЖЫЫШКЫНЫ. Медээ, айтырыг, алгы домактары (чугаалаар сорулгазынын аайы-биле), кыйгырыг болгаш кыйгырыг эвес домактар (у наяны-биле).
Кол сос, соглекчи—домактын чугула кежигуннери. Ийиги черге кежигуннер (хевирлерге чарбас). Домакта состернин харылзаазы. Делгеренгей эвес болгаш делгеренгей домактар.
Домак соолунге улуг сек, айтырыг, кыйгырыг демдектери.
Сос каттыжыышкыны. Сос каттыжыышкынында состернин харылзаазы. Сос каттыжыышкынында озек болгаш чагырткан сос.
СОЗУГЛЕЛ. ХАРЫЛЗААЛЫГ ЧУГАА. Созуглел болгаш оон кол бодалы. Созуглелдин ады (эгези). Созуглелдин янзылары: тоожуушкун, чурумал, угаап боданыышкын (ниити таныжылга). Созуглелде даяныр состер.
Созуглелдин янзыларынын (тоожуушкун, чурумал, угаап боданыышкын) болгаш чугаа стильдеринин (чугаалажыр, албан-ёзу, чечен чогаал стильдери) дугайында ниити билиг (таныжылга).
Созуглелди логика талазы-биле тонген кезектерге чарары, оларга ат (эге) бээри. Башкынын удуртулгазы-биле созуглелдин планын тургузары.
Созуглелдин кезектерин болгаш кезек бурузунде домактарны харылзаштырары (хенертен, бир катап, оон соонда, долгандыр дээн чергелиг состер- биле, ат оруннары болгаш эвилелдер дузазы-биле).
Созуглелдернин кол бодалын тодарадыры. Тоожуушкун янзылыг созуглелдин тургузуунун схемазы (эгези, кол кезээ, тончузу).
Белен азы коллективтиг тургускан план ёзугаар тоожуушкун янзылыг созуглелдин эдертии (аас-биле).
Баш удур белеткел-биле элээн каш сюжеттиг чуруктар азы чангыс чурук езугаар оореникчилернин корген-билгенинге хамаарышкан (оюннар, хайгааралдар, экскурсиялар дугайында дээш о.ө.) аас болгаш бижимел чогаадыглар. Чурумал болгаш угаап-

боданышкын хевирлиг 2—3 хире домактарны аас болгаш бижимел ажылдарынче киирири.

Бодунун дугайында кыска чага бижири.

Ээлдек-эвилен болурунун дурумнери. Аас болгаш бижимел чалалга, байыр чедиришкени.

Дилег илередиринин состерин ажыглаары.

СЛОВАРЬЛЫГ МЕРГЕЖИЛГЕЛЕР (бо ажылды ооредилге чылынын дургузунда чорудар)

Ангы-ангы чугаа кезектеринге хамааржыр чангыс дазылдыг состер тывары. Утка талазы-биле чоок болгаш удурланышкак состер тывары.

Бодалды илередирде эн херек состу шилип билири.

ЧЫЛ ДУРГУЗУНДА ООРЕНГЕНИН КАТАПТААРЫ. Созуглел болгаш домак. Медээ, айтырыг, алгы домактары. Кыйгырыг домактары.

Состун тургузуу. Ажык эвес уннернин ужуктерин шын бижири. Чугаа кезектери: чуве ады, демдек ады, кылыг созу, сан ады, эдеринчилер..

ЧАРАШТЫР БИЖИЛГЕ

Бижилге гигиеназынын чанчылдарын улам сайзырадыр. Чангыс шугумга бижиринче оореникчилерни шилчидер мергежилгелер.

Оореникчилерге берге биче, улуг ужуктерни болгаш оларнын каттыжышкыннарын бижидерин уламчылаар: 1) з, к, в, ч, б, д, у, ү, я дээш о. ө.; 2) Г, П, Т, Р, З, Е, Ю, У, Y, Д, Ф, К, В дээш о.ө.; 3) Пп, Чч, Рр, Вв, Зз, Уу дээш о.ө. Ол, ое, се, ас, үе, до дээн чергелиг ужуктер каттыжышкынын узуктел чок тудуштуарарыга мергежилгелер.

Тус-тузунда оореникчилернин холунун ужуунде чараш, тода бижиринин талазы-биле хажыдышкыннарни болгаш четпестерни эдер сорулга- биле, ужуктерни болгаш оларнын элементилерин, состерни болгаш домактарны бижидер чергелиг мергежилгелерни кылдыртыры.

Состе ужуктерни болгаш одуругда состерни чангыс аай хемчээлдиг ийленчек болгаш шын кылдыр коргузуп, ужуктернин бедиин, калбаан шын сагывышаан, чангыс доора шугум кырынга бижири.

Дурген бижип ооредиринге мергежилгелер. Дурген санаашкын ёзугаар болгаш адап турда состерни, домактарны бижири.

Алфавиттин бичи ужуктерин янзы-буру шыйыглар-биле каттыштырбышаан, дурген тудуштур бижири.

Элээн дурген темп-биле адаан домактарны болгаш улуг эвес, кыска созуглелди хары угда бижип шыдаптарынга оореникчилерни чанчыктырар.

ШЫН БИЖИЛГЕЗИН САКТЫП АЛЫР СОСТЕР:

Ада-чурт, ажыл-агый, ажыттынар, апаар (болу бээр), апаар (алгаш баар), артык, боочепсек, бора-хокпеш, бомбурзек, вертолёт, дангырак, демир- орук, дортен, дуккур, душтеки, инек-караа, имиртин, ирт, катаптаар, каттыжар, каттырар, куш-культура, малгаш, мурнуку, начын, ниити, ортулук, оттур, оьттар, ортенир, почта, радио, суггарар, суггаттыг, телевизор, томаанныг, тураскаал, угаан-сарыыл, хана солун, харыысалга, хаттыг, хуусаа, чадаг-терге, четче, четтирер, чинге-тараа, чунар-бажын, чурттакчы, чуктээр, шокар, шопулак, эртине, эртер (хурал эртер), эрттирер (хуралдыэрттирер).

Оореникчилернин билиглеринге, мергежилдеринге болгаш чанчылдарынга кол негелделер.

Оореникчилер 3-ку класс дооскаш, дараазында билиглерни алган турар:

состун тургузуу: дазыл, чогаадылга, оскертилге кожумактары; чугаа кезектери: чуве ады, демдек ады, кылыг созу, эдеренчилер; домак

кежигуннери: чугула (кол сос болгаш соглекчи) болгаш ийиги чергенин.

Оореникчилернин алган турар мергежилдери:

шын бижилгезин ооренип алганы состерлиг 45—55 хире состуг созуглелди чараш хол-ужуу-биле чазыг чокка дужуруп азы адап бээрге

бижири, анаа херек таварылгаларда улуг секти, айтырыг болгаш кыйгырыг демдектерин шын салыры;
фонетиктиг сайгарылганы кылыры: демдектерин шын салыры; чарары, ажык болгаш ажык эвес уннерни ылгап, сосстерде уннерни болгаш
ужуктерни шын тодарадып билири;
сосстерни тургузуг талазы-биле сайгарып билири (дазыл, чогаадылга, оскертилге кожумактарын ылгаар);
чугаа кезектерин болгаш оларнын грамматиктиг демдектерин (чуже адынын санын, падежин, кылыг созунун уелерин) билири;
домакта сосстернин аразында харылзаазын тургузар, оларны сос каттыжышкыннарын-га чарар;
домактарнын бодун синтаксистиг сайгарылгазын кылыр: чугаалаар сорулгазынын аайы-биле оларнын янзызын тодарадыр, чугула болгаш ийиги черге кежигуннерин ангылаар, оларнын аразында харылзаазын айтырыглар дузазы-биле тургузар;
коллективтии-биле тургускан план езугаар 45—50 хире состуг эдертиг болгаш чогаадыг бижиир.

4-ку класс

Катаптаашкын – 13 шак. Домак.Домактын чугула кежигуннери. Домак.Улуг сек,айтырыг, кыйгырыг демдектери. Созуглел. Уннер болгаш ужуктер. Ажык эвес уннерни дакпырлап бижири.

Куштуг болгаш кошкак ажык эвес уннер. Сос тургузуу. Кожумактар. Чогаадылга кожумактары.

Оскертилге кожумактары. Частырыглар-биле ажыл. Дефистеп бижиир нарын сосстер.

Домак – 9 шак. Домак . Катаптаашкын. Нарын домак. Чангыс аймак кежигуннерлиг домактар.

Чангыс аймак кежигуннернин холбажыр аргалары. Дорт чугаалыг домактар. Диалог. Созуглел.

Катаптаашкын.

Чуже ады- 12 шак. Чуже адынын утказы болгаш харыылаар айтырыглары. Чуже адынын падежтерге оскерлири. Чангыстын саны. Адаарынын падежи. Хамаарыштырарынын падежи. Бээринин падежи. Онаарынын падежи. Турарынын падежи. Унеринин падежи. Углаарынын падежи.

Хойнун санында чуже аттарынын падежтерге оскерлири. Чуже адынын хамаарылга хевири. Орус дылдан улегерлеп алган сосстернин падежтерге оскерлири.

Демдек ады - 6 шак.

Демдек адынын утказы болгаш харыылаар айтырыглары. Демдек аттарынын чуже аттары-биле холбаазы. Укталбаан болгаш укталган демдек аттары. Удурланышкак болгаш чоок уткалыг демдек аттары. Катаптаашкын

Сан ады – 1 шак.

Сан ады.

Ат орну – 6 шак. . Ат орну. Ат орнунун дугайында билиг. Арыннын ат оруннары. Арыннын ат оруннарынын падежтерге оскерлири. Арыннын ат оруннарынын падежтерге оскерлирин быжыглаар. Катаптаашкын

Кылыг созу – 10 шак.

Кылыг созунун дугайында ниити билиг. Кылыг созунун уелерге, арыннарга болгаш саннарга оскерлири. Кылыг созунун амгы уези. Кылыг созунун эрткен уези. Кылыг созунун келир уези. Кылыг созунге катаптаашкын. Кылыг созунун дужаал хевири. Кылыг созунун даар хевири

Кылыг созунун дужаал болгаш даар хевирлеринге алган билиглеринин дугайында катаптаашкын.

Наречие 2 шак. Наречие

Чылдын тончузунде катаптаашкын – 7 шак.. Чуве ады, демдек ады, сан адынын, ат орну, кылыг созунун дугайында катаптаашкын. Домак дугайында алган билиглерин туннээри. Домак дугайында алган билиглерин туннээри. Сос. Состун тургузуу. Кошкак ыткыр болгаш кошкак дулей эвес уннерни шын бижири.

Ниити катаптаашкын – 2 шак. Чуве адынын дугайында алган билиглерин туннээри. Чугаа кезектери.

Демдек ады. Кылыг созунун дугайында катаптаашкын. Чугаа кезектеринин дугайында Катаптаашкын. Катаптаашкын. Ун.Ужук.Слог. Частырыглар-биле ажыл. Чугаа кезектеринге туннел кичээл.

Программаны билип алганының планнаттынган түңнелдери.

Эртемниң өөренириң түңнелдери:

1-4-ку класска тыва дыл программазын шиңгээткенинин түңнелинде өөреникчилерниң *бот-тускайлан* хевирлеттинген турары:

-Төрээн дылывыс харылзажырынын база мээ –медереливистиң шынарын көргүзериниң кол чепсээ;

- Төрээн дыл национал культуравыстың кол болуушкуну;

-Сагыш-сеткилди,бодалдарны илередиринге дылдың бай-байлаан, уран-чечен аргаларын чөптүг ажыглап билири.;

- Төрээн дылын улаштыр өөрениринге сонуургалын оттуары;

- Аас болгаш бижимел чугаага дылды уран-чечен аргаларын чедимчелиг ажыглап билири.

Өөреникчилерниң билииниң хевирлеттинери:

-Төрээн дылын сайзырадырынга. ону кадагалап арттыраарынга оореникчинин бот киржилгези;

- Аас чугаага дылдын уран-чечен аргаларын эстетиктиг талазынче угландыраары.

Өөреникчилерниң *предметтиг* хевирлеттинген турары:

- Чаа материалды ханы билип алырынче угланган ажылдарны; номчулга, бижилге, уругларны янзы –бүрү бот- ажылдары, чугаа сайзырадылгазы.

-Үннер болгаш үжүктөрни ылгап билири.

- Ажык болгаш ажык эвес үннерни ылгап билири.

- Сөстөрни слогтарга чарары., сөстү шын көжүрүп билири.

- Алфавитте үжүктөрниң туружун болгаш ооң ужур-дузанын билири.

- Медээ, айтырыг, кыйгырыг домактарын ылгап болгаш чогаадып билири.

-Домактың чугула болгаш ийиги чергенин кежигуннерин тып болгаш шыйып билири.

- Чугаа кезектерин тодарадып билири

- Торел сөстөрни болуктеп, тып, сайгарып билири.

- Сюжеттиг чуруктар-биле чугаа сайзырадырының ажылдарын чорудары.

- Домак болгаш харылзаалыг чугааны ылгап билири.

Өөреникчилерниң *метапредметтиг* хевирлеттинген турары:

А) *Ушкарып-башкараарыны.* Чогуур деңнелге хевирлеттинген турар ужурлуг чүүлдери:

- Өөренип турар эртемниң тема, бөлүк аайы-биле кол сорулгаларын,утказын угаап билири;

- башкынын удуртулгазы-биле бердинген даалгаларны күүседип өөренири;

-бот хыналданы, удур-дедир хыналданы болгаш орфографтыг, пунктуациалыг частырыгларны тып билирин боттандыраар.

Өөреникчилерниң хевирлеттинген турары:

-өөрөнгөн темазынга алган билиглерин түңнеп болгаш үнелеп билирин боттандыраары;

- тыва дылдың негелдери-биле өөренип алган дүрүмнерин ажыглап билири.

Б) *Эртемге сонuurгалын ханыладыры-биле* чоруттунган ажилдарның чогуур деңгелге хевирлеттинген турар уjurлуг чүүлдери:

- өөредилге даалгаларын күүседип турар үеде херек уjurлуг медээлерни немелде номнар, статьялар болгаш энциклопедиялардан тып билири;

- бодунуң назы-харынга дүүштүр янзы-буру словарьларга, справочниктерга даянып билири;

- дылдың негелдерин күүседирде янзы-бүрү схемаларны, модельдерни, символ-демдектерни ажыглап билири

- белен таблицаларны, схемаларны, сөзүглелдерни немээри

- дылдың адырлары: үн, үжүк, сөс тургузуу, чугаа кезээ, домак кежигүнү, бөдүүн домак дугайында алган билиглерин деңнеп, бөлүктөп, тып, ажыглап билири;

- алган билиглерин план болгаш таблица дузазы-биле системажыдып, бөлүктөп, түңнөп билири;

- номчаан сөзүглелдериниң кол утказын ылгап үндүрери;

- бодунуң чугаазын тода болгаш билдингир кылдыр дыңнакчыга дамчыдып билири;

Өөреникчилерниң билииниң хевирлеттинген турары болгаш өөренип алыр аргалары:

- аас болгаш бижимел чугааны шын болгаш медреселдиги-биле тургузуп билири;

- болуушкуннарны логиктиг (бодамчалыг) сайгарылгага даянып дамчыдып билири;

- алган медээлерни сайгарып, критикалап билири;

В) *Коммуникативтиг*. Чогуур деңгелге хевирлеттинген турар уjurлуг чүүлдери:

- аас чугаага диалогту ажыглап билири;

- аңгы-аңгы бодалдарны өөренип, сайгарып билири болгаш чаңгыс аай түңнелге келиринге өөредери;

- бот туружун болгаш бодалын быжыглап чаңчыгары;

- билдинмес чүвөлөргө айтырыгларны салып билири;

- коммуникативтиг сорулгаларны шийтпирлээринге дылдың аргаларын чедимчелиг ажыглаары;

Өөреникчилерниң билиглериниң хевирлеттинген турары болгаш өөренип алыр аргалары:

- коммуникативтиг сорулгаларны дыңнакчыга тода, дорт, дес-дараалашкаа-биле медээни, билигни чедирери;

- удур-дедир хыналда үезинде бот-боттарынга дузаны үезинде чедирип билири болгаш коммуникативтиг сорулгаларны шийтпирлээринге дылдың аргаларын чедимчелиг ажыглаары

Оореникчилер-биле хуузунда чорудар ажилдарнын аңгы-аңгы хевирлерин ажыглап тургаш, чараш хол ужуун чедип алыры.

Тыва дыл эртемни бот-тускайлан болгаш оске эртемнер-биле холбап оореткенинин туннелдери:

1. Дыннап тургаш, адаар:

- Башкынын берген улгегерин оттунуп, унну шын адаар;
- Соске уннун туружун шын илередип, тода адаар;
- Эжеш ажык эвес уннернин ылгалын тода адаар;
- Узун, кыска, ок-биле адаар ажык уннерни онзагайлап адаар;
- Алфавитти чурум-чыскаал аайы-биле адаар;

2. Болуктел ажылы.

- Айтырыглар аайы-биле чугаа кезектерин болуктээр, бердинген айтырыгларга чогуур чугаа кезектерин чогаадып бижиир;
- Узадыр адаар ажык уннерлиг состерни болуктээр;
- Ок-биле адаар ажык уннерлиг состерни болуктээр;
- Уну хой, ужуу эвээш, уну эвээш, ужу ухой состерни болуктээр;
- Бижири чаңгыс дурумге чагыртыр состени болуктээр;

- Эжеш ажык эвес уннерлиг состерни болуктээр;
 - Тема аайы-биле болуктээри: ногаа аймаа, ыяш аймаа, хеп аймаа.....
3. Хайгаарал ажылы.
- Башкынын номчаан шулуунден бердинген чугаа кезектерин тывар, оларнын уезин, санын дээш оон-даа оске шынарларын илередир;
 - Бердинген состерде херек унну тывар, оон характеристиказын чугаалаар;
 - Созуглелден медээ, айтырыг, кыйгырыг домактарын ушта бижиир;
 - Созуглелден чангыс аймак кежигуннерлиг домактарны тывар;
 - Созуглелде хуу аттарны ушта бижиир;
4. Хевирлеп-дурзулээр ажыл.
- Состун ун тургузуун, дурзулел чуруун шыяр;
 - Демир дузак, пластилин болгаш оске-даа материалдар дузазы-биле чувелерни дурзулеп кылыр;
 - Сос тургузуун шын шыяр;
 - Дорт чугаалыг домактын схемазын шыяр;
5. Деннээри.
- Номчаан созунге дууштур чурукту домейлээр;
 - Улегерлиг бижилге-биле оореникчинин ажылын деннээр;
 - Домактарны, чуруктарны, схемаларны деннээр;
6. Хынаары:
- Болук аайы-биле бодунун болгаш эжинин ажылын хынап, унелелди бээр;
 - Частырыгларны тыпкаш, ону эдер, хынаар;
 - Болук состерден артык состу тывар;

Өөреникчилерниң билиглеринге, мергежилдеринге болгаш чанчылдарынга кол негелделер.

Оореникчилер эге школаны дооскаш, дараазында билиглерни шингээдип алган турар: ооренип эрткен чугаа кезектери болгаш оларнын ылгавыр демдектери, домактын чугула болгаш ийиги чергенин кежигуннери, чангыс аймак кежигуннерлиг домактар, состун тургузуу.

Өөреникчилерниң чедип алган турар мергежилдери:

Ооренип эрткен орфограммалар болгаш пунктуограммалыг (падеж кожумактары, укталган демдек аттарынын чогаадылга кожумактары, кылыг созунун уе кожумактары, эвилел чок база ынчалза-даа, а, болгаш эвилелдерлиг) чангыс аймак кежигуннерге бижик демдектери.);

20-30 хире состуг созуглелди чазы чок, шын, чараштыр дужуруп бижиир болгаш адап бээрге, бижиир;

Оожум, аяк, дидим, каът дээн чергелиг состернин фонетика-графиктиг сайгарылгазы;

Сос тургузуунун сайгарылгазы: дазыл, чогаадылга кожмаа, оскертилге кожумаа

Чугаа кезектеринин талазы-биле сайгарары: чуве аттарынын санын, падежин, сан адынын болуктерин, арыннын ат оруннарынын, санын, кылыг состеринин санын, арнын, уезин тодарадыр;

Ооренген чугаа кезектерин харылзаалыг чугаага ажыглаар;

Домактар тургузарда чоок болгаш удурланышкак уткалыг чуве аттарын, демдек аттарын, кылыг состерин таарыштыр шилиир;

Домактарнын эн бодун сайгарылгазын кылыр, оларнын чугаалаар сорулгазынын аайы-биле янзыларын, чугула болгаш ийиги чергенин кежигуннерин тодарадыр, домакта состернин аразында харылзаазын айтырыглар дузазы-биле илергейлээр;

Хууда тургустунган план ёзугаар 80-90 хире состуг созуглелдин эдертиин, солун таварылга, хайгааралдар болгаш экскурсия дугайында улуг эвес чечен чугаа бижиир, харылзажырынын дурмнеринге дууштур дилегни, четтиргенин, буруузун билингенин, чалалганы, байыр чедиришкенин, чопшээрешпезин илередир;

Өөреникчилернин предметтиг хевирлеттинген турары:

- Чаа материалды ханы билип алырынче угланган ажылдарны; номчулга, бижилге, уругларны янзы буру бот- ажылдары, чугаасайзырадылгазы.

-уннер болгаш ужуктерни ылгап билири.

- Ажык болгаш ажык эвес уннерни ылгап билири.

- Состерни слогтарга чарары.

- Состу шын кожуруп билири.

- Алфавитте ужуктернин туружун болгаш оон уjur-дузанын билири.

- Медээ, айтырыг, кыйгырыг домактарын ылгап болгаш чогаадып билири.

-Домактын чугула кежигуннерин тып болгаш шыйып билири.

- Кым? чуу? кымнар? чулер? кандыг? чулуг? канчап тур? деп айтырыгларны ылгап билири.

- Сюжеттиг чуруктар-биле чугаа сайзырадырынын ажылдарын чорудары.

- Домак болгаш харылзаалыг чугааны ылгап билири.

Өөреникчилернин билиинин хевирлеттинери:

-Төрээн дылынын бугу уннерин болгаш ужуктерин, оларнын кол ылгалын билген уjurлуг.

-Состерде уннерни ылгап, оларнын туружун тодарадып билир.

-Ажык,ажык эвес уннерни болгаш ужуктерни, кыска,узун ажык уннерни болгаш ужуктерни бот-боттарындан ылгап шыдаар.

-Домактарнын болгаш состернин анализ-синтезтиг сайгарылгазын кылып,домактардан состерни ылгап тывар.

- Состерни слогтарга чарып болгаш слог аайы-биле кожуруп билир.

- Алфавиттин ужуктерин, оларнын туружун билир.

- Домактарнын чугула кежигуннерин тып болгаш шыйып билир.

-Бижимел болгаш парламал шриф-биле бижиттинген состерни, домактарны иштинде слогтап адап тура, шын дужуруп бижири.

-Домак эгезинге улуг ужукту бижиир,соолунге улуг секти, айтырыг, кыйгырыг демдектерин херек таварылгаларда салып билир.

- Хуу чуве аттарынга улуг ужук бижиир.

- Торел состерни болуктеп, тып билир болгаш дазылын ангылап билир.

1-ги классты доозуп тургаш, оореникчилер дараазында чуулдерни шингээдип алган турары:

- 1-ги классты доозуп турар уруглар төрээн дылының бүгү үннерин болгаш үжүктерин, оларның кол ылгалын билген турар.
- Өөреникчилерниң кол мергежилдери болгаш чаңчылдары: сөстөрде үннерни ылгап, оларның туружун тодарадып билир; ажык, ажык эвес үннерни болгаш үжүктерни, кыска, узун ажык үннерни болгаш үжүктерни бот-боттарындан ылгап билири; домактарның болгаш сөстөрниң анализ-синтезтиг сайгарылгазын кылып, домактардан сөстөрни ылгап тывар; улуг болгаш биче үжүктөрни шын, чараш, тода бижип билир; бижимел болгаш парламал шриф-биле бижиттинген сөстөрни, домактарны иштинде слогтап адап ора, шын дүжүрүп бижип; адаары болгаш бижири дүүшкек 3—4 берге эвес сөстен тургустунган домактарны адап бээрге, үжүктөр кагбайн шын бижиир; домак эгезинге улуг үжүктү бижири; сөөлүнге улуг секти салыры.
- Нарын эвес сөстөрни слогтавайн чүгүртү номчуп, оларның шын, медеделдиг, аянның болурун сагыры; сөстөрни тода адавышаан, домак сөөлүге интонацияны, домактар аразынга паузаны кылыр; башкының номчаан азы чугаалаан чүүлүн кичээнгейлиг дыңнаар болгаш утказын сактып алыр; номчаан чүүлүнге хамаарышкан айтырыгларны харыылаары болгаш башкының дузаны-биле оон, кол утказын илередири; ону кезектерге чарары; сөзүглелди иштинде номчааш, утказын билип алган шаа-биле чугаалап шыдаар; номчаан номнарының адын, авторун шын

адап билир; доктаадып алган шүлүктөрүн аянынг чугаалап билир; номчулганың негелделерин болгаш шынарларын шын сагывышаан, номчуурунун, темпизин дүргедедип шыдаары; чыл төнчүзүндө номчуурунун, дүргени 1 минутада 25—35 хире сөс; сюжеттиг чуруктар-биле харылзаалыг чугаа тургузары.

- Номчаан номнарының авторун, адын шын сактып ап, 5—8 хире биче хемчээлдиг шүлүктөрүн шээжи-биле аянынг чугаалап билир.
- Бижик демдектерин(. ! ?) барымдаалап домактарны шын номчууру; оларның аразынга үн доктаашкынын кылып билир.
- Сюжеттиг болгаш темалыг чуруктарны көрүп тургаш, 3—4 домактан тургустунган харылзаалыг аас-даа, бижимел- даа чугааны тургузуп билир.
- Долгандыр турар амыдырал болгаш бойдус-биле таныжылганың түңнелинде өөреникчилер дараазында кол-кол билиглер болгаш чаңчылдарны чедип алыр: чурттап турар республиказының болгаш найысылалының адын билир; кудумчу кежериниң, транспорту оюп эртериниң, кудумчуга чадаг кижилерниң оруктарга чоруур чурумнарын, өрт болдурбазының чамдык дүрүмнерин сагып билир; чылдың янзы-бүрү үелеринде агаар-бойдустун, онзагай демдектерин эскерип билир; чурттап турар черинде чанар болгаш кыштаар элээн каш куштарның аттарын билир; оларны ылгап шыдаар.

2 – ги класс

Оореникчилерниң предметтиг хевирлеттинген турары:

- Чаа материалды ханы билип алырынче угланган ажылдарны; номчулга, бижилге, уругларны янзы-бүрү бот- ажылдары, чугаасайзырадылгазы.
- Уннер болгаш ужуктерни ылгап билири.
- Ажык болгаш ажык эвес уннерни ылгап билири.
- Состерни слогтарга чарары.
- Состү шын кужуруп билири.
- Алфавитте ужуктерниң туружун болгаш ооң ужур-дузазын билири.
- Медээ, айтырыг, кыйгырыг домактарын ылгап болгаш чогаадып билири.
- Домактың чугула кежигуннерин тып болгаш шыйып билири.
- Кым? чүү? кымнар? чүлөр? кандыг? чүлүг? канчап тур? деп айтырыгларны ылгап билири.
- Сюжеттиг чуруктар-биле чугаа сайзырадырының ажылдарын чорудары.
- Домак болгаш харылзаалыг чугааны ылгап билири.
- 40-70 хире состен тургустунган эдертигни бижири.

Оореникчилернин билиинин хевирлеттинери:

- Торээн дылының бугу уннерин болгаш ужуктерин, оларның кол ылгалын билген ужурлуг.
- Состерде уннерни ылгап, оларның туружун тодарадып билир.
- Ажык, ажык эвес уннерни болгаш ужуктерни, кыска, узун ажык уннерни болгаш ужуктерни бот-боттарындан ылгап шыдаар.
- Домактарның болгаш состерниң анализ-синтезтиг сайгарылгазын кылып, домактардан состерни ылгап тывар.
- Состерни слогтарга чарып болгаш слог аайы-биле кожуруп билир.
- Алфавиттиң ужуктерин, оларның туружун билир.
- Домактарның чугула кежигуннерин тып болгаш шыйып билир.
- Бижимел болгаш парламал шриффт-биле бижиттинген состерни, домактарны иштинде слогтап адап тура, шын дүжүрүп бижири.
- Домак эгезинге улуг үжүктү бижиир, соолүнге улуг секти, айтырыг, кыйгырыг демдектерин херек таварылгаларда салып билир.
- Хуу чүве аттарынга улуг ужук бижиир.
- Торел состерни болүктөп, тып билир болгаш дазылын ангылап билир.
- Кым? чүү? кымнар? чүлөр? кандыг? чүлүг? канчап тур? деп айтырыгларны ылгап билир.
- Харылзаалыг чугаа тургузуп билир.
- 40-70 состен тургустунган эдертигни бижип билир.

3- ку класс

Оореникчилернин ооренип алган турар билиглери:

- шын бижилгезин ооренип алганы сөстөрлиг 45—55 хире сөстүг сөзүглелди чараш хол-ужуу-биле чазыг чокка дужуруп азы адап бээрге бижиири, анаа херек таварылгаларда улуг секти, айтырыг болгаш кыйгырыг демдектерин шын салыры;
- фонетиктиг сайгарылганы кылыры: демдектерин шын салыры; чарары, ажык болгаш ажык эвес үннерни ылгап, сөстөрдө үннерни болгаш ужуктерни шын тодарадып билири;
- сөстөрни тургузуг талазы-биле сайгарып билири (дазыл, чогаадылга, өскертилге кожумактарын ылгаар);
- чугаа кезектерин болгаш оларнын грамматиктиг демдектерин (чүве адынын санын, падежин, кылыг созунун уелерин) билири;
- домакта сөстөрнин аразында харылзаазын тургузар, оларны сос каттыжышкыннарын-га чарар;
- домактарнын бодун синтаксистиг сайгарылгазын кылыр: чугаалаар сорулгазынын аайы-биле оларнын янзызын тодарадыр, чугула болгаш ийиги черге кежигүннерин аңгылаар, оларнын аразында харылзаазын айтырыглар дузазы-биле тургузар;
- коллективтии-биле тургускан план езугаар 45—50 хире сөстүг эдертиг болгаш чогаадыг бижиир.

Оореникчилернин ооренип алыр аргалары.

- Тыва дылда синоним, антоним сөстөрни деннеп тургаш тып билири;
- Бердинген сөстүн долу фонетиктиг сайгарылгазын кылып билири;
- Бодунун кылган ажылын долузу-биле хынап, бодунга демдекти шын салып билири;
- Чогаадыг бижип тургаш бодунун узел-бодалын долузу- биле бодунун сөстөри-биле аас болгаш бижимел хевирге дамчыдып билири;
- Домакта сөстөрнин аразында харылзаазын тып, оларны сос каттыжышкыннарынга чарып билири;
- Домактын синтаксистиг сайгарылгазын кылып билири;
- Чугаа кезектерин тып, аңгылап билири;
- Орфографтыг частырыг туруп болур черни сос иштинден тып билири;

4 – ку класс

Эге школанын доозукчузунун өөренип алган турар билиглери:

- Шын бижилгезин өөренип алганы сөстөрлиг 45-50 хире сөстүг сөзүглелди чараш хол-үжүү-биле чазыг чокка дужуруп азы адап бээрге бижиири, аңаа херек таварылгаларда улуг секти, айтырыг болгаш кыйгырыг демдектерин шын салыры.
- Фонетиктиг сайгарылганы кылыры: сөстөрни слогтарга чарары, ажык болгаш ажык эвес үннери ылгап, сөстөрдө үннерни болгаш үжүктөрни шын тодарадып билири;
- Сөстөрни тургузуг талазы-биле сайгарып билири (дазыл, чогаадылга, өскертилге кожумактарын ылгаар).
- Чугаа кезектерин болгаш оларның грамматиктиг демдектерин (чүве адының санын, падежин, кылыг сөзүнүң уелерин) билири;
- Домакта сөстөрнің аразында харылзаазын тургузар, оларны сөс каттыжышкыннарынга чарар;
- Домактарның бөдүүн синтаксистиг сайгарылгазын кылыр: чугаалаар сорулгазының аайы-биле оларның янзызын тодарадыр, чугула болгаш ийиги чергениң кежигүннерин аңгылаар, оларның аразында харылзаазын айтырыглар дузазы-биле тургузар.
- Коллективтии – биле тургускан план езугаар 45-50 хире сөстүг эдертиг болгаш чогаадыг бижиир.

Эге школанын доозукчузунун өөренип алыр аргалары.

- Тыва дылда синоним, антоним сөстөрни деңнеп тургаш тып билири;
- Бердинген сөстүң долу фонетиктиг сайгарылгазын кылып билири;
- Бодунуң кылган ажылын долузу-биле хынап, бодунга демдекти шын салып билири;

- Чогаадыг бижип тургаш бодунуңүзел-бодалын долuzu- биле бодунуң сөстери-биле аас болгаш бижимел хевирге дамчыдып билири;
- Домакта сөстөрни аразында харылзаазын тып, оларны сөс каттыжыышкыннарынга чарып билири;
- Домактың синтаксистиг сайгарылгазын кылып билири;
- Чугаа кезектерин тып, аңгылап билири;
- Орфографтыг частырыг туруп болур черни сөс иштинден тып билири;

Чогаадыкчы ажилдар.

Эге школанын доозукчузунун өөренип алган турар билиглери:

- План ёзугаар сөзүглелди тургузуп билири;
- Бердинген чуруктарга чогаадыгларны тургузуп чогаадып билири;
- Даалгаларлыг мергежилгелерни шын, меделдиг кылып билири;
- Тыва дыл кичээлдеринде билиглерин херек кырында чогаадыкчы ажил үезинде, бодалдарын илередирде, аас болгаш бижимел чугаа үезинде ажыглап билири;

Эге школанын доозукчузунун өөренип алыр аргалары:

- Бодунуң чогаадыынга чурук чуруп билири;
- Дылдың дүрүмнерин ажыглап тургаш, бодунуң бодалдарын илередип билири;
- Домактарда кылган частырыгларны тып, эдип билири.
- Эгезин берген чугааны улаштыр чогаадып билири;

4-ку классты доозуп тургаш, оореникчилер дараазында чуулдерни шингээдип алган турары:

Фонетка, графика, орфография адырларын ооренип тургаш эге школанын доозукчузу чуну билген турар ужурлуг:

- Куштуг болгаш кошкак, дулей болгаш ыыткыр уннер;
- Чугаа уннери. Ун болгаш уннернин ылгалы. Тыва алфавиттин ужуктери.
- Кыска, узадыр база ок-биле адаар ажык уннер. Оларны бижикке демдеглээри. Й уннуг ажык ужуктер.
- Куштуг, кошкак (дулей болгаш ыыткыр), эн кошкак ажык эвес уннер. Ф, ц, щ деп уннер болгаш ужуктер. Фонетиктиг сайгарылга.
- Слог. Состерни кожурери.
- Улуг ужукту хереглээри. Узадыр адаар ажык уннерлиг состерни шын бижиири. Ок-биле адаарын демдеглээрде, кадыг демдек бижиир тос состун эге хевирлерин шын бижиири (аът, оът, каът, аыш-чем, дуыш, чуък, чоъп, чаъс)
- Сос эгезинге п-б, т-д, х-к деп уннернин ужуктерин шын бижиири. Сос иштинге катаптаан ажык эвес уннернин ужуктерин шын бижиири.
- Артынчыларнын (-ла,-ле,-на,-не,-дыр,-дир,-дур,-дур,-тыр,-тир,-тур,-тур..., -даа) шын бижилгези.
- Чуве аттарынын сан болгаш падеж кожумактарын шын бижиири. Демдек аттарынын кожумактарын шын бижиири.
- Тып. Тип, ток, тырт, теп, тут деп состерге кожумактар немежирге шын бижиири.
- Чанчыл езугаар бижиир состер. Нарын состер. Дефистеп бижиир нарын состер. Хуу аттарны шын бижиири.
- Орус дылдан улегерлеп алган состерни шын бижиири.

Лексика адырын ооренип тургаш оореникчи чуну билген турар ужурлуг:

- Состун утказын тодарадыры. Синоним болгаш антоним состер. Хой уткалыг состер.

«Чугаа кезектери» деп адырны ооренип тургаш оореникчи чуну билген турар ужурлуг:

- Чуве аттарынын утказы, харыылаттынар айтырыглары. Хуу чуве аттары. Чуве аттарынын сан болгаш падежтерге оскерлири.
- Демдек ады. Янзы-буру чувелернин он-чузунун. Амданын, хевирин, хемчээлин илередир удурланышкак болгаш чоок уткалыг демдек аттары.
- Сан ады. Тун болгаш дугаар сан аттары.

- А торну. Арыннын ат оруннаны, оларнын падежтерге оскерлири.
- Кылыг созу. Кылыг созунун уш кол уези, дужаал болгаш даар хевирлери. Кылыг созунун уелерге, арыннарга болгаш саннарга оскерлири. Наречие (ниити таныжылга)
- Эн нептеренгей эдеренчилер, эвилелдер болгаш артынчылар.

Состун тургузуун ооренип тургаш оореникчи чуну билген турар ужурлуг:

- Состун уткалыг кезектери (дазыл, чогаадылга болгаш оскертилге кожумактары). Чангыс дазылдыг состер.
- Чаа состер тыптырынын эн нептеренгей аргалары (кожумактыг, синтаксистиг, хураангайлаашкын).

Домак, интонация, пунктуация адырларын ооренип тургаш оореникчи чуну билген турар ужурлуг:

- Чугаалаар сорулгазынын аайы-биле домактарнын болуктери (медээ, айтырыг, алгы, кыйгырыг домаа (ун аяны-биле).
- Домактын чугула (кол сос, соглекчи) болгаш ийиги чергенин кежигуннери (ангылавайн).
- Чангыс аймак кежигуннерлиг бодуун домактар. А, ынчалза-даа, ынчангаш, болгаш деп эвилелдерни бодун домактарда чангыс аймак кежигуннерге ажыглаары.
- Чангыс аймак кежигуннерлиг домактарга бижик демдектери. Улуг сек, биче сек, айтырыг, кыйгырыг демдектерин салыры.

Созуглел, харылзаалыг чугаа адырларын ооренип тургаш оореникчи чуну билген турар ужурлуг:

- Аас болгаш бижимел чугаа сайзырадылгазы.
- Чугаа чорудулгазынын хевирлери (дыннап, чугаалап, номчуп база бижип билири)
- Башкынын болгаш эш-оорунун чугаазын дыннап база медресеп билири. Чугаа агымындан уннерни, слогтарны, сос каттыжышышкыннарын болгаш домактарны ангылаары.
- Ооредилге болгаш ог-буле байдалдарынга таарыштыр чугааны тургузуп билири. Хууда хайгааралдарынга (корген, дыннаан чуулдеринге) ундезилеп, улуг эвес хемчээлдиг созуглелдерни тургузары. Харылзаалыг созуглелдернин хевирлери (тоожуушкун, угаап боданыышкын, чурумал).
- Созуглелдин утказын катап болгаш эдerti (долузу-биле азы кыска) чугаалаары. Аянынг номчулга.

Тематиктиг планнаашкын

1 –ги класс

Кичэ элдин дугаары	Кичээлдин темазы	Шагы	Ооң иштинде		Хүнү	ЦОР
			Хын алда ажылдар	Практиктиг ажылдар		
Белеткел уези-8 шак						
1	Билиг кичээли. Ужуглел ному-биле таныжылга. Чугаа. Домак.	1				https://infourok.ru/pourochnie-plani-predmetu-uzhuglel-klass-2564725.html
2	Сос. Ч.с. Огород. Слог. Ч.с. Ферма.	1				
3	Ун. Ажык болгаш ажык эвес уннер.	1				
Ужуглел уези-91 шак						
4	А деп ун болгаш А, а деп ужуктер.	1				https://infourok.ru/pourochnie-plani-po-uzhuglel-klass-2564725.html

						predmetu-uzhuglel-klass-2564725.html
5	Л деп ун болгаш Л, л деп ужуктер.	1				http://irnsh.ru .
6	А, л деп ужуктер. Кл.д.н. Тоол «Кушкаш биле Дилги»	1				https://infourok.ru/pourochnie-plani-predmetu-uzhuglel-klass-2564725.html
7	О деп ун болгаш О, о деп ужуктер.	1				https://infourok.ru/pourochnie-plani-predmetu-uzhuglel-klass-2564725.html
8	М деп ун болгаш М, м деп ужуктер.	1				https://infourok.ru/pourochnie-plani-predmetu-uzhuglel-klass-2564725.html
9	Быжыглаашкын.	1				http://irnsh.ru .
10	С деп ун болгаш С,с деп ужуктер.	1				https://kopilkaurokov.ru/nachalniyeKlassi/uroki/konspiekt-uroka-m-m-diep-uzhuktier-bolghash-m-diep-un
11	Н деп ун болгаш Н,н деп ужуктер.	1				http://irnsh.ru .
12	Ч деп ун болгаш Ч, ч деп ужуктер.	1				http://irnsh.ru .
13	Класстан дашкаар номчулга «Анай болгаш кымыскаяк».	1				http://irnsh.ru .
14	Ы деп ун болгаш Ы, ы деп ужуктер.	1				http://irnsh.ru .
15	У деп ун болгаш У, у деп ужуктер.	1				http://irnsh.ru .
16	Быжыглаашкын. Хыналда диктант.	1				http://irnsh.ru .
17	Частырыглар-биле ажыл. Катаптаашкын.	1				http://irnsh.ru .
18	Р деп ун болгаш Р, р деп ужуктер.	1				https://nsportal.ru/nachalnaya-shkola/raznoe/2015/09/10/ts-dep-un-bolgash-ts-ts-dep-

						uzhukter-4-ku-chada-oyun-kicheel
19	Ү деп ун болгаш Ү, ү деп ужуктер	1				https://kopilkaurokov.ru/nachalniyeKlassi/uroki/konspiekturoka-m-m-diep-uzhuktier-bolghash-m-diep-un
20	И деп ун болгаш И, и деп ужуктер.	1				https://kopilkaurokov.ru/nachalniyeKlassi/uroki/konspiekturoka-m-m-diep-uzhuktier-bolghash-m-diep-un
21	Э деп ун болгаш Э, э деп ужуктер. «Анайжыгаш болгаш кымыскаяк».	1				https://kopilkaurokov.ru/nachalniyeKlassi/uroki/konspiekturoka-m-m-diep-uzhuktier-bolghash-m-diep-un
22	Кыска е деп ун, оон ужуу.	1				https://infourok.ru/pourochnie-plani-popedmetu-uzhuglel-klass-2564725.html
23	Ш деп ун болгаш Ш, ш деп ужуктер.	1				https://infourok.ru/pourochnie-plani-popedmetu-uzhuglel-klass-2564725.html
24	О деп ун болгаш О, о деп ужуктер.	1				https://infourok.ru/pourochnie-plani-popedmetu-uzhuglel-klass-2564725.html
25	Д деп ун болгаш Д, д деп ужуктер.	1				https://infourok.ru/pourochnie-plani-popedmetu-uzhuglel-klass-2564725.html
26	Б деп ун болгаш Б, б деп ужуктер.	1				https://nsportal.ru/nachalnaya-shkola/raznoe/2015/09/10/ts-dep-un-bolgash-ts-ts-dep-uzhukter-4-ku-

					chada-oyun-kicheel
27	Г деп ун болгаш Г, г деп ужуктер.	1			https://nsportal.ru/nachalnaya-shkola/raznoe/2015/09/10/ts-dep-un-bolgash-ts-ts-dep-uzhukter-4-ku-chada-oyun-kicheel
28	В деп ун болгаш В, в деп ужуктер.	1			https://nsportal.ru/nachalnaya-shkola/raznoe/2015/09/10/ts-dep-un-bolgash-ts-ts-dep-uzhukter-4-ku-chada-oyun-kicheel
29	Д, б, г, в кирген сосер.	1			https://nsportal.ru/nachalnaya-shkola/raznoe/2015/09/10/ts-dep-un-bolgash-ts-ts-dep-uzhukter-4-ku-chada-oyun-kicheel
30	Хыналда диктант.	1			http://irnsh.ru .
31	Ч.б.а. Быжыглаашкын.	1			http://irnsh.ru .
32	Т деп ун болгаш Т, т деп ужуктер.	1			http://irnsh.ru .
33	К деп ун болгаш К, к деп ужутер.	1			http://irnsh.ru .
34	П деп ун болгаш П, п деп ужуктер. К.д.н. «Анай» тоол.	1			http://irnsh.ru .
35	ң деп ун болгаш оон ужуу.	1			http://irnsh.ru .
36	Х деп ун болгаш Х, х деп ужуктер	1			http://irnsh.ru .
37	З деп ун болгаш З, з деп ужуктер. Ч.с. Ог-буле. Чурук-биле ажыл.	1			http://irnsh.ru .
38	Ж деп ун болгаш Ж, ж деп ужуктер. Эжеш ажык эвес уннер.	1			https://nsportal.ru/nachalnaya-shkola/raznoe/2015/09/10/ts-dep-un-bolgash-ts-ts-dep-uzhukter-4-ku

					chada-oyun-kicheel
39	Й _е пун болгаш оон ужуу. Ч.с. Сактып бижилге.	1			https://infourok.ru/pourochnie-plani-popredmetu-uzhuglel-klass-2564725.html
40	К.д.н. Улегер домактар, тывызыктар, дурген чугаалар.	1			https://infourok.ru/pourochnie-plani-popredmetu-uzhuglel-klass-2564725.html
41	Кадыг демдек (ъ)	1			https://nsportal.ru/nachalnaya-shkola/raznoe/2015/09/10/ts-dep-unbolgash-ts-ts-dep-uzhukter-4-ku-chada-oyun-kicheel
42	Диктант.	1			http://irnsh.ru .
43	Ч.б.а. Быжыглаашкын.	1			http://irnsh.ru .
44	Е, е деп ажык ужуктер	1			http://irnsh.ru .
45	Ё, ё деп ажык ужуктер	1			http://irnsh.ru .
46	Е, е деп ажык ужуктер	1			http://irnsh.ru .
47	Ю, ю деп ужуктер	1			http://irnsh.ru .
48	Я, я деп ужуктер	1			https://nsportal.ru/nachalnaya-shkola/raznoe/2015/09/10/ts-dep-unbolgash-ts-ts-dep-uzhukter-4-ku-chada-oyun-kicheel
49	Е, е, ю, я кирген состер.	1			https://nsportal.ru/nachalnaya-shkola/raznoe/2015/09/10/ts-dep-unbolgash-ts-ts-dep-uzhukter-4-ku-chada-oyun-kicheel
Дортку чада					
50	Б (чымчак демдек)	1			https://infourok.ru/pourochnie-plani-po

						predmetu-uzhuglel-klass-2564725.html
51	Ф деп ун болгаш Ф, ф деп ужуктер	1				https://infourok.ru/pourochnie-plani-popredmetu-uzhuglel-klass-2564725.html
52	Ц деп ун болгаш Ц, ц деп ужуктер	1				https://infourok.ru/pourochnie-plani-popredmetu-uzhuglel-klass-2564725.html
53	Щ деп ун болгаш Щ, щ деп ужуктер	1				https://nsportal.ru/nachalnaya-shkola/raznoe/2015/09/10/ts-dep-un-bolgash-ts-ts-dep-uzhukter-4-ku-chada-oyun-kicheel
54	Ф, ц, щ деп уннер база оон ужуктери.	1				https://nsportal.ru/nachalnaya-shkola/raznoe/2015/09/10/ts-dep-un-bolgash-ts-ts-dep-uzhukter-4-ku-chada-oyun-kicheel
55	Хыналда диктант.	1				http://irnsh.ru .
56	Ч.б.а. Ч.с. Шулук Щеткалар.	1				http://irnsh.ru .
57	Алфавит. Парламал болгаш бижимел ужуктер	1				https://kopilkaurokov.ru/nachalniyeKlassi/uroki/konspiekturoka-m-m-diep-uzhuktier-bolghash-m-diep-un
58	А.Шоюн «Март». Домак. Байлак Тыва. С.Сарыг-оол «Алышкы бис, угбашкы бис»	1				https://infourok.ru/pourochnie-plani-popredmetu-uzhuglel-klass-2564725.html
59	Домак. Медээ, айтырыг, кыйгырыг домактары. Дужуруп бижилге.	1				https://infourok.ru/pourochnie-plani-popredmetu-uzhuglel-klass-2564725.html

					klass-2564725.html
60	Куштар-бистин оннуктеривис. Л.Чадамба. Хат. М. Каримнии-биле.	1			https://infourok.ru/pourochnie-plani-po-predmetu-uzhuglel-klass-2564725.html
61	Л.Чадамба «Май 1– частын, куш-ажылдын байырлалы» В.Сагаан-оол «Май 9»	1			https://kopilkaurokov.ru/nachalniyeKlassi/uroki/konspiekt-uroka-m-m-diep-uzhukhtier-bolghash-m-diep-un
62	Сос, слог. С. Сурун-оол «Адырык». А.Шоюн «Хойларым аттарлыг болур»	1			https://kopilkaurokov.ru/nachalniyeKlassi/uroki/konspiekt-uroka-m-m-diep-uzhukhtier-bolghash-m-diep-un
63	Л.Толстой «Шын чуден унелиг». Адыг оолдары-биле. Е.Чарушин.	1			https://nsportal.ru/nachalnaya-shkola/raznoe/2015/09/10/ts-dep-un-bolgash-ts-ts-dep-uzhukter-4-ku-chada-oyun-kicheel
64	Ун, ужук. «Кырган-авам» Кан-оол Ондар	1			https://infourok.ru/pourochnie-plani-po-predmetu-uzhuglel-klass-2564725.html
65	Хыналда диктант «Чайын».	1			https://infourok.ru/pourochnie-plani-po-predmetu-uzhuglel-klass-2564725.html
66	Ужуглелим байырлалы «Ужуглелим, байырлыг!»	1			http://irnsh.ru .

2-ги класс

Кичээлдиндугаары	Кичээлдинтемазы	Шагы	Ооң иштинде		Хүнү	ЦОР
			Хыналда ажылдар	Практик тиг ажылдар		
Домак, сос, үн, ужук						

1.	Катаптаашкын. Домак. Уң, ужук.	1				http://irnsh.ru .
2.	Домак болгаш сос. Домак схемазы.	1				https://nsportal.ru
3.	Домактарны шын тургузары	1				http://irnsh.ru .
Уннер болгаш ужуктер						
4.	Ажык, ажык эвес уннер болгаш үжүктөр	1				http://irnsh.ru .
5.	Ажык, ажык эвес уннер болгаш үжүктөр	1				http://irnsh.ru .
6.	Ажык эвес уннер болгаш үжүктөр	1				http://irnsh.ru .
7.	Кыска болгаш узун ажык уннер	1				http://irnsh.ru .
8.	Кыска болгаш узун ажык уннер.	1				http://irnsh.ru .
9.	Кыска болгаш узун ажык уннер	1				http://irnsh.ru .
10.	Чыл эгезинин хыналда ажылы	1	1			http://irnsh.ru .
11.	Частырыглар- биле ажыл	1				http://irnsh.ru .
12.	Ок-биле адаар ажык уннерлиг состер	1				http://irnsh.ru .
13.	Ок-биле адаар ажык уннерлиг состер	1				http://irnsh.ru .
14.	Ажык эвес уннер болгаш ужуктер	1				http://irnsh.ru .
15.	Ажык эвес уннер болгаш ужуктер	1				http://irnsh.ru .

16.	Ажык эвес уннер болгаш ужуктер	1				http://irnsh.ru .
17.	Эгезинде т-д кирген сосстер	1				http://irnsh.ru .
18.	Эгезинде т-д кирген сосстер	1				http://irnsh.ru .
19.	Т-биле эгелеп бижиир тыва, туман, тайг а, тур, тын деп сосстер	1				http://irnsh.ru .
20.	1-ги улдуннун хыналда диктантызы.	1	1			http://irnsh.ru .
21.	Частырыглар- биле ажыл.	1				http://irnsh.ru .
22.	Эгезинде п-б кирген сосстер	1				http://irnsh.ru .
23.	Эгезинде п-б кирген сосстер	1				http://irnsh.ru .
24.	Эгезинде к-х кирген сосстер	1				http://irnsh.ru .
25.	Эгезинде к-х кирген сосстер	1				http://irnsh.ru .
26.	Эгезинде к-х деп ужуктерлиг сосстер.	1				http://irnsh.ru .
27.	«Ооренип ал» «Ажык болгаш ажык эвес уннер» темага диктант. ар.44	1		1		http://irnsh.ru .
28.	Частырыглар- биле ажыл. Катаптаашкын. Ажык болгаш ажык эвес уннер	1				http://irnsh.ru .
29.	Ф, ц, щ деп уннер, ужуктер	1				http://irnsh.ru .
30.	Катаптаашкын. Орус дылдан улегерлеп алган	1				http://irnsh.ru .

	состер					
31.	Ч/с. Чурукка чогаадыг «Чайык» (ном ар,33)	1		1		http://irnsh.ru .
32.	Я деп ужуктуг состер	1				http://irnsh.ru .
33.	Э(е) деп ужуктуг состер	1				http://irnsh.ru .
34.	ё деп ужуктуг состер	1				http://irnsh.ru .
35.	Ю деп ужуктуг состер	1				http://irnsh.ru .
36.	Чымчак (ь) демдектиг состер	1				http://irnsh.ru .
37.	«Оореникчи Оюн-оол» ар.50 «Я, е, ё, ю, ь деп үжуктерлиг состер» деп темага диктант.	1		1		http://irnsh.ru .
38.	Слог. Состу слогтарга чарары	1				http://irnsh.ru .
39.	Состерни кожурери	1				http://irnsh.ru .
40.	Состерни кожурери	1				http://irnsh.ru .
41.	Состерни кожурери	1				http://irnsh.ru .
42.	Ч/с Ооредиглиг эдертиг «Дилги» ар.8	1		1		http://irnsh.ru .
43.	Тыва алфавиттиң ужуктери	1				http://irnsh.ru .
44.	«Уннер болгаш ужуктер» деп темага туннел кичээл	1				http://irnsh.ru .
45.	2-ги улдуннун хыналда	1	1			

	диктантызы.					
46.	Частырыглар-Биле ажыл. Катаптаашкын •	1				
Сос						
47	Сос.	1				http://irnsh.ru .
48.	Кым? Чуу? Деп айтырыгларга харыылаттынар состер. Нити билиг	1				http://irnsh.ru .
49.	Состерни болуктээри болгаш состерге айтырыгларны шын салыры	1				http://irnsh.ru .
50.	Состерни болуктээри болгаш состерге айтырыгларны шын салыры	1				http://irnsh.ru .
51.	Диктант «Инек кажаазы» ар.55 «Кым? Чуу? еп айтырыгларга харыылаттынар состер» деп темага диктант.	1		1		http://irnsh.ru .
52.	Частырыглар-биле ажыл. Быжыглаашкын. Состерни болуктээри	1				http://irnsh.ru .
53.	Кым? Чуу? Деп айтырыгларга харыылаттынар состернин саннарга оскерлири	1				http://irnsh.ru .
54.	Чувелерни коргузер состерни домак иштинден айтырыглар дузазы-биле	1				http://irnsh.ru .

	коргузери					
55.	Ч/с. Эдертиг «Деспи» ар.10	1		1		http://irnsh.ru .
56.	Кандыг? деп айтырыгга харыылаттынар сосстер. Удурланышкак уткалыг сосстер.	1				http://irnsh.ru .
57.	Кандыг? деп айтырыгларга харыылаттынар сосстерни домак иштинден тывары	1				http://irnsh.ru .
58.	Чувелернин ылгавыр демдектерин коргузер сосстерни шингээдип алганынга быжыглаашкын	1				http://irnsh.ru .
59.	Канчап тур? Деп айтырыгларга харыылаттынар сосстер.	1				http://irnsh.ru .
60.	Канчанган? Канчаар? Канчап тур? Деп айтырыгларга харыылаттынар сосстер	1				http://irnsh.ru .
61.	«Чувелерниң шынар, демдээн, кылдыныын коргүзер сосстер» деп темага.диктант «Тооруктап чордум». ар.57	1		1		http://irnsh.ru .
62.	Катаптаашкын. Чувелерниң	1				http://irnsh.ru .

	шынар, демдээн, кылдыныын коргүзер сосстер.					
63.	Канчап тур? Дөп айтырыгларга харыылаттынар сосстерни Кым? Чуу? Дөп айтырыгга харыылаттынар сосстерден ылгап билири	1				http://irnsh.ru .
64.	Канчап тур? Дөп айтырыгларга харыылаттынар сосстерни Кым? Чуу? Дөп айтырыгга харыылаттынар сосстерден ылгап билири	1				http://irnsh.ru .
65.	Быжыглаашкын га мергежилгелер. Чүвөлөрнүн кылдыныын коргузер сосстер.	1				http://irnsh.ru .
66.	Быжыглаашкын га мергежилгелер. Чүвөлөрнүн кылдыныын коргузер сосстер	1				http://irnsh.ru .
67.	Ат болгаш фамилияга улуг ужук	1				http://irnsh.ru .
68.	Кижинин адынга, фамилиязынга, адазынын адынга улуг ужук	1				http://irnsh.ru .
69.	Хуу аттарга улуг ужукту	1				http://irnsh.ru .

	бижири. Катаптаашкын.					
70.	Ч/с Дужуруп бижилге «Ооренген бис» ар.61.	1		1		http://irnsh.ru .
71.	Азырал амытаннарнын аттарнынга улуг ужук	1				http://irnsh.ru .
72.	Чурттар, хоорайлар, суурлар, кудумчулар, хемнер аттарынга улуг ужук	1				http://irnsh.ru .
73.	Быжыглаашкын. Хуу аттарга болгаш черлер аттарынга улуг ужукту бижири	1				http://irnsh.ru .
74.	3-ку улдуннун хыналда диктантызы.	1	1			http://irnsh.ru .
75.	Частырыглар- биле ажыл. Катаптаашкын.	1				http://irnsh.ru .
76.	Торел сосер	1				http://irnsh.ru .
77.	Торел сосерни домак иштинден тывары	1				http://irnsh.ru .
78.	- ла, - ле, - на, - не деп артынчы сосерни шын бижири	1				http://irnsh.ru .
79.	-даа деп артынчы сосерни шын бижири	1				http://irnsh.ru .
Домак болгаш харылзаалыг чугаа.						
80.	Домак. Домак тонген бодалды	1				http://irnsh.ru .

	илередири.					
81.	Домакта состерниң харылзаазы	1				http://irnsh.ru .
82.	Домактарны делгередири	1				http://irnsh.ru .
83.	Ч/с. Ооредиглиг эдертиг «Хартыга» ар.1 0	1		1		http://irnsh.ru .
84.	Ч/с. Тест «Домак».	1		1		http://irnsh.ru .
85.	Домактын чугула кежигүннери – кол сос болгаш соглекчи дугайында билиг	1				http://irnsh.ru .
86.	Кол сос болгаш соглекчи домактын чугула кежигүннери. Домактар сайгарылгазы.	1				http://irnsh.ru .
87.	«Домактын чугула кежигүннери» деп темага диктант «Чай дужер» ар.71	1		1		http://irnsh.ru .
88.	Домакта состерниң харылзаазы	1				http://irnsh.ru .
89.	Домактын чугула кежигүннеринге быжыглаашкын.	1				http://irnsh.ru .
90.	4-ку улдуннун хыналда	1	1			http://irnsh.ru .

	ДИКТАНТЫЗЫ.					
91.	Частырыглар- Биле ажыл. Катаптаашкын. Домак дугайында билиг.	1				http://irnsh.ru .
92.	Улуг сек, айтырыг болгаш кыйгырыг демдектери.	1				http://irnsh.ru .
93.	Улуг сек, айтырыг болгаш кыйгырыг демдектерин домак соонга шын салыры. Домактар тургузары.	1				http://irnsh.ru .
94.	Домак дугайында быжыглаашкын	1				http://irnsh.ru .
95.	Улуг сек, айтырыг, кыйгырыг домактары. Катаптаашкын.	1				http://irnsh.ru .
96.	Домак. Улуг сек, айтырыг, кыйгырыг домактары. Катаптаашкын.	1				http://irnsh.ru .
97.	Чыл дургузунун хыналда диктантызы.	1	1			http://irnsh.ru .
98.	Ч/с. Эдертиг «Эликтер» ар.11	1		1		http://irnsh.ru .
99.	Частырыглар- биле ажыл. Катаптаашкын.	1				http://irnsh.ru .
Чыл дургузунда ооренгенин катаптаары (6 шак)						
100.	Уннер болгаш ужуктер	1				http://irnsh.ru .

	Слогтар. Состу кожурери					
101.	Домак болгаш харылзаалыг чугаа.	1				http://irnsh.ru .
102.	Домактын чугула кежигуннери	1				http://irnsh.ru .
Туннели:		102	6	12		

3 – ку класс

№	Кичээлдин темазы	Ша-гы	Д/ч.с.	Хуну		ЦОР/ЭОР
				План	Эрттир.	
	Ийиги класска ооренген чуулдерин катаптаары					
1	Домак. Домактын чугула кежигуннери. Уннер болгаш ужуктер	1				...domakdomaktin-chugula-kezhigunneri...
2	Кым? Чуу? деп айтырыгларга харылаттынар состер.	1				
3	Чыл эгезинин хыналда диктант «...».	1				
4	Частырыглар-биле ажыл. Канчап тур? деп айтырыгга харылаттынар состер.	1				kanchap...dep_aytyrygga_harylattynar...
5	Хуу аттарга улуг ужуктер.	1				klassy/raznoe/konspekt...huu-attarny...
6	Кандыг? деп айтырыгга харылаттынар состер.	1				myshared.ru/slide/1239205/
	Уннер болгаш ужуктер					
7	Ажык уннер. Кыска болгаш узун ажык уннер.	1				2016/10/31/kyska-bolgash...azhyk-unner
8	Ок-биле адаар ажык уннер.	1				razrabotka-okbile-adaar-soster-klass...
9	Кадыг (ь) болгаш чымчак (ь) демдектиг состер	1				...-unnug-sosterge
10	Е,ё,ю,я деп ужуктерлиг состер.	1				pourochnie...yazika-klass-3550772.html
11	Ч.с. Эдертиг «...»	1				
12	Диктант «...» Темазы «Ажык уннер болгаш ужуктер»	1				
13	Частырыглар-биле ажыл. Куштуг, кошкак, эн кошкак ажык эвес уннер.	1				kushlug-koshkak...en-koshkak-azhyk-eves
14	Сос иштинге ажык эвес уннерни шын бижири.	1				.../16/rodnoy-yazyk-0
15	1-ги улдуннун хыналда	1				

	ДИКТАНТЫЗЫ				
16	Частырыглар-биле ажыл. Эгезинге п болгаш т бижиир сосстер.	1			egezinde-td-dep-unner-kirgen-soster...
17	Катаптаашкын. Бот ажыл.	1			
	Сосстер				
18	Сосстер.Состун тургузуу(составы)	1			presentaciya-sostun-truguzaa-dazil...
19	Дазыл болгаш кожумак.	1			sostun...dazil-kozhumak-902169.html
20	Чангыс дазылдыг сосстер.Торел сосстер.	1			-changys-dazyldyg-soster
21	Сос иштинге катаптаан ажык эвес уннернин ужуктерин шын бижиири.	1			.../16/rodnoy-yazyk-0
22	Тып,тик,төк.тырт,теп,тут деп сосстерни кожумактар немежирге, шын бижиири.	1			kartochki-po-tuvinskomu...3-klass.html
23	Ч.с. Чогаадыг «...»	1			
24	Частырыглар-биле. Катаптаашкын.	1			
25	-дыр (-дир.-дур, -дур,-тыр,-- тир,-тур.-тур) деп артынчыларны шын бижири.	1			dirdir-dep-artinchilarnin...484311.html
26	Дефистеп бижиир нарын сосстер.	1			shkola...defistep-bizhiir-naryn-soster
27	Дефистеп бижиир нарын сосстер.	1			
	Чугаа кезектери.				
28	Чугаа кезектери. Ниити билиглер.	1			pourochnie...yazika-klass-3550772.html
29	Чуве адын оске чугаа кезектеринден ылгап билири.	1			presentation/1909
30	Чуве аттарынын саннарга оскерлири.	1			chuve-attarynyn-sannarga-oskerliri
31	2-ги улдуннун хыналда диктант «...» Темазы «Сосстер. Чуве ады»				
32	Частырыглар-биле ажыл. Катаптаашкын.				
33	Чуве адынын падежтерге оскерлири.	1			karta-po-rodnomu-iazyku...
34	Чуве адынын падежтерге оскерлири.	1			
35	Чуве аттарынын хамаарылга хевирлери	1			
36	Чогаадыг «...» арын 62	1			
37	Частырыглар-биле ажыл.	1			huu-attarny-shyn-bizhiiri...

	Хуу атгарны шын бижири.				
38	Хуу атгарны шын бижири.	1			
39	Диктант «...» Темазы «Хуу атгар»	1			
40	Частырыглар-биле ажыл. Катаптаашкын.	1			
41	Демдек адынын дугайында ниити билиг.	1			/demdek-ady
42	Демдек адынын чуве ады- биле холбаазы.	1			infourok.ru Начальные классы
43	Чоок(синоним) болгаш удурланышкак (антоним) уткалыг демдек аттары	1			2020/02/17/kadyg-demdek...
44	Сан адынын дугайында ниити билиг.	1			infourok.ru Другое
45	Тун болгаш дугаар сан аттары.	1			
46	Сан аттарын шын бижири.	1			Презентация по родному языку на тему Сан ады
47	Диктант «...» Темазы « Сан аттары»	1			
48	Частырыглар-биле ажыл. Катаптаашкын.	1			
49	Эдеринчилер	1			...karta-po-rodnomu- jazyku...
50	Кылыг созунун чуве ады- биле холбаазы.	1			2021/02/13/kylyg-sozu
51	3-ку улдуннун хыналда диктант «...» Темазы «Чугаа кезектери»				
52	Кылыг созунун болур болгаш болбас хевирлери.	1			Кылыг-созунун...болбас...
53	Кылыг состернин уелерге	2			кылыг...оскерлири.docx
54	оскерлири.				
55	Диктант «...» Темазы «Кылыг созу»	1			
56	Частырыглар-биле ажыл. Чугаа кезектерин быжыглаашкын.				infourok.ru Начальные классы
	Домак				
57	Домак дугайында ниити билиг. Харылзаалыг чугаа.	1			prezentaciya...tuvinskomu... domak-3-klass...
58	Медээ, айтырыг, кыйгырыг домактары.	1			domak-medee...kyigyryg- domaktary.html
59	Домактын чугула кежигуннери.	1			user/shozhap73/file/5493130/
60	Ийиги черге кежигуннери.	1			...2016/02/07...iyigi-charge- kezhigunneri
61	Домакта санай адаан состернин аразынга биче сек	1			oschool-chal- kejig.rtyva.ru/?page_id=182
62	Домакта состернин	1			domakta-sosternin-

	харылзаазы.				kharylzaazy.html
63	Созуглел.	1			urok...rodnomu...sozuglel-3-klass.html
64	Диктант «...» Темазы «Домак»	1			
65	Частырыглар-биле ажыл. Катаптаашкын.	1			
66	Чыл тончузунун хыналда диктантызы «...» Темазы «Домак»	1			
67	Частырыглар- биле ажыл. Катаптаашкын.	1			
68	Чыл дургузунда ооренгенин катаптаар.	1			

4 – ку класс

№	Кичээлдин темазы	Кич ээл дин шаг ы	Хы нал да ажы лда р	Прак тикт иг ажыл дар	Хуну	
					План	Эрттир.
1-ги улдун Ийиги болгаш ушку класстарга ооренген чуулдерин катаптаары						
1	Кустун айы, амыр-менди! Чурук-биле ажыл ар. 3	1				
2	Фонетика. Уннер болгаш ужуктер. Слог.	1				
3	Ажык эвес уннерни дакпырлап бижири.	1				
4	<u>Чыл эгезинин хыналда диктантызы « _____ » (ЧЭ- адм.)</u>	1	1			
5	Частырыглар – биле ажыл. Куштуг болгаш кошкак ажык эвес уннер	1				
6, 7	Домак. Медээ, айтырыг, кыйгырыг домактары. Домактын чугула кежигуннери.	2				
8, 9	Созуглел.	2				
10	<u>ЧС Чогаадыг «Күзүн». Чурук-биле ажыл. Арын 27</u>	1		1		
11	Частырыглар-биле ажыл. Домак. Бодуун домак.	1				
12	Нарын домак.	1				
13	Чангыс аймак кежигуннерлиг домактар.	1				
14	Бирги улдуннун хыналда диктантызы.(адм)	1	1			
15	Частырыглар-биле ажыл. Чангыс аймак кежигуннернин холбажыр аргалары.	1				

16	Дорт чугаа.	1				
2 улдун						
17	Диалог.	1				
18	Адалга.	1				
19	<u>ЧС Эдертиг «Дуза» ар 47(эдертиглер чыындызы)</u>	1		1		
20	Частырыглар-биле ажыл. Сос тургузуу Кожумактар.	1				
21 22	Чогаадылга кожумактары.	2				
23	Оскертилге кожумактары.	1				
24	Диктант « Тема: «Сос тургузуу. Кожумактар.»	1	1			
25	Частырыглар-биле ажыл. Дефистеп бижиир нарын сосстер.	1				
26	Сос тургузуу. Дазыл.	1				
Чуве ады						
27	Чуве адынын утказы.	1				
28	Чуве аттарынын падежтерге оскерлири. Чуве аттарынын чангыстын саны.	1				
29	Адаарынын падежи. Хамаарыштыларынын падежи.	1				
30	І-ги чартык чылдын хыналда диктантызы.	1	1			
31	ЧС Эдертиг «Чаа чылды уткааны»	1		1		
32	Частырыглар-биле ажыл. Бээринин падежи.	1				
3 улдун						
33	Онаарынын падежи. Турарынын падежи.	1				
34	Унеринин падежи. Углаарынын падежи.	1				
35	Хойнун санында чуве аттарынын падежтерге оскерлири.	1				
36	Чуве адынын хамаарылга хевири.	1				
37	Орус дылдан улегерлеп алган сосстернин падежтерге оскерлири. ЧС Чогаадыг «Мергеннин хаактап ооренгени». Арын 113	1		1		
38	Диктант « Тема: «Чуве аттарынын падежтерге	1	1			

	оскерлири.					
39	<u>Частырыглар – биле ажыл</u>	1				
Демдек ады						
40	Демдек адынын утказы.	1				
41	Укталбаан болгаш укталган демдек аттары.	1				
42	Удурланышкак болгаш чоок уткалыг демдек аттары.	1				
43	ЧС Эдертиг «Ак адыг». Ар 130	1		1		
Сан ады						
44	Частырыглар-биле ажыл. Сан адынын утказы.	1				
Ат орну						
45	Арыннын ат оруннаны.	1				
46	Арыннын ат оруннанынын падежтерге оскерлири.	1				
47	Диктант « Тема: «Ат орну»	1	1			
Кылыг созу						
48	Частырыглар-биле ажыл. Кылыг созунун утказы.	1				
49	Кылыг созунун уелерге, арыннарга болгаш саннарга оскерлири.	1				
50	IV-ку улдуннун хыналда диктантызы.	1	1			
51	<u>Частырыглар-биле ажыл.</u> Кылыг созунун амгы уези.	1				
52	Кылыг созунун эрткен уези.	1				
4 улдун						
53	Кылыг созунун келир уези.	1				
54	Кылыг созунун дужаал хевири.					
55	Кылыг созунун даар хевири.	1				
56	ЧС Эдертиг Мерг. 387 ар 165	1		1		
Наречие						
57	Наречие	1				
58	Хыналда ажыл.	1	1			
Чылдын тончунде катаптаашкын						
59	Чуве ады, демдек ады, сан адынын, ат орну, кылыг созунун дугайында катаптаашкын.	1				
60	Домак.	1				
61	Сос. Состун тургузуу. ЧС. Чогаадыг «Хемге» ар 172	1		1		

62	Чыл тончузунун хыналда диктантызы.	1	1			
63	<i>Частырыглар-биле ажыл.</i> Кошкак ыткыр болгаш кошкак дулей ажык эвес уннерни шын бижири.	1				
64	Чугаа кезектери.	1				
65	Демдек ады.	1				
66	Кылыг созу.	1				
67	ЧС. Эдертиг «Жираф» ар. 185.	1		1		
68	Частырыглар-биле ажыл. Туннел катаптаашкын. Чугаа кезектери.	1				

«Тыва дыл» деп эртемнин материал-техниктиг хандырылгазы:

Башкыга:

- 1). Ооредилге программасы ТР-нын ооредилге, эртем болгаш аныктар политиказынган яамызы. Национал школа хогжудер институт. Тыва дыл 1-4 класстар Куруне стандарты Кызыл-2008.
- 2). «Тыва дыл» дорт чылдыг эге школанын 1,2,3,4 класстарына ооредилге ному. Авторлары: И.Ч. Эргил-оол, Л.Д. Аракчаа, В.Ш. Монгуш.
- 3). Диктантылар чыындызы 4 чылдыг школанын 1-4 класстарына Авторлары:
- 4). Эдертиглер чыындызы 4 чылдыг эге школанын 2-4 класстарына Авторлары:
- 5). Тыва дылга тестилер ному.
- 6). 3-4 класстарга ооредилге таблицалары.
- 7). Карточкала, перфокартылар.
- 8). Компьютер, проектор, экран, ДВД, принтер.

Оореникчилерге:

- 1). Тыва дыл Дорт чылдыг эге школанын 1,2,3,4 класстарына ооредилге ному
Авторлары: И.Ч. Эргил-оол, Л.Д. Аракчаа, В.Ш. Монгуш.
- 2). Тыва дылга тестилер ному.